

PRINCIPII DE EXTINDERE ȘI ORGANIZARE A PARCULUI NAȚIONAL RETEZAT

ZENO OARCEA

Cu ocazia amenajărilor silvice din anul 1964, în ocolul silvic Retezat, s-a analizat și s-a propus extinderea Parcului național Retezat, singurul din țara noastră, spre a se include în perimetrul său și alte zone de importanță științifică remarcabilă.

În limitele sale inițiale din 1935, Parcul național Retezat are o suprafață de 13 500 ha, în cadrul căreia în 1960 s-a delimitat o rezervație științifică de 1 900 ha.

Eztinzînd limitele Parcului național Retezat atît la nord, pentru a include în întregime bazinul văii Zlătuia, cît și în special în sud, pentru a include zona carstică a Retezatului Mic, suprafața Parcului național s-ar fi ridicat la cca. 20 000 ha, cu o rezervație științifică de cca. 4 600 ha, din care pădure 3 600 ha. Studiul de amenajare silvică întocmit atunci a încercat să rezolve integral problema funcționalității parcului, a constituirii lui în limite noi, a organizării și administrării lui.

În prezent Parcul național Retezat încă nu își îndeplinește toate rolurile pe care valoarea și funcțiile sale i le permit, devenind o adevărată instituție științifică și social-educativă. În primul rînd se resimte tot mai mult lipsa unei administrații proprii, ceea ce constituie azi o condiție principală pentru organizarea parcurilor naturale. Activitățile ce se depun în interiorul său sînt adeseori neconcordante, lipsite de un regulament restrictiv cu caracter general, care este limitat doar la rezervația științifică. De asemenea, se constată adeseori o neprecizare a atribuțiilor și competențelor diferitelor foruri implicate în gospodărirea lui și adeseori chiar o suprapunere de activități.

În actuala conjunctură creată de existența legii pentru protecția mediului înconjurător, dobîndește o deosebită actualitate reanalizarea limitelor Parcului național Retezat, astfel încît să cuprindă întreaga unitate ecologică a munților Retezat, ca și crearea unei administrații proprii și organizarea generală a parcului pe principii bine constituite. Încadrîndu-se într-un sistem național de parcuri naționale, care se conturează din ce în ce mai distinct în țara noastră, Parcul național Retezat, trebuie să beneficieze de avantajele unei concepții unitare, a unei abordări complete a problemelor ridicate de crearea acestor organisme.

La constituirea parcurilor naționale, trebuie să se țină seama în mod normal de anumite criterii specifice, care sînt strîns legate de func-

ționalitatea lor. În esența sa, un parc național este o suprafață teritorială monumentală prin construcția sa geografică și biologică, în care echilibrul natural a fost în general puțin perturbat și care trebuie menținută și transmisă generațiilor viitoare cât mai intactă, cât mai autentică, în condițiile unei valorificări turistice și economice adecvate. Această triplă funcționalitate a organismului, care urmează a fi cât mai perfect armonizată, impune criteriile de constituire în majoritatea cazurilor.

Atît în prezent, cît în special și în perspectivă, o importanță științifică majoră o prezintă toate ecosistemele naturale, care reprezintă modele de evoluție naturală, care includ un volum maxim de informație structurală și de caractere speciale de adaptare. Dar cele mai valoroase ecosisteme sînt cele situate la extremele condițiilor de vegetare, respectiv la limitele de productivitate. Astfel, valoarea unor arborete excepționale sub aspectul productivității este incontestabilă. Prin raritatea lor, prin eficiența maximă în acumulare energetică și materială în valorificarea unui potențial natural, prin monumentalitatea lor, ele trebuie să constituie cu predilecție rezervații. Într-adevăr, asemenea arborete reprezintă rarități și chiar unicate mondiale, ceea ce le conferă o semnificație aparte.

La antipod se situează ecosistemele, atît cele silvestre cît și cele de pajiști, din seria extremei precare a condițiilor de vegetare. În aceste situații apar alte calități genetice distinctive, în special valoarea biologică de adaptare și de rezistență. Este vorba de ecosisteme de limită, atît altitudinală spre golurile alpine, cît și climatică spre stepe sau edfică pe stîncării, terenuri cu exces de apă, sărături etc.

Menținerea unor asemenea ecosisteme naturale, cu echilibrul lor dinamic bine precizat, deținătoare a unui fond genetic deosebit de valoros și autentic, corespunzător unor condiții geografice specifice, nu poate fi realizată eficient numai printr-o atenție acumulată în mod limitat acestora, în cadrul unor rezervații, fiind ele chiar extinse. Individualizarea unor ecosisteme este dependentă atît de caracteristici locale, micro-peisagistice și micro-staționale, cît și de interrelațiile existente între ecosistemele unei zone apropiate, deci este în funcție și de ansamblul de caracteristici ale peisajului general.

Formele grave de relief, creste muntoase, depresiuni, culcuare sau văi principale, sînt elemente foarte importante fie de accentuare, fie de întrerupere a unor fenomene dinamice în evoluția vegetației, în succesiunea formațiunilor biologice, determinînd în primul rînd conturarea unor mari individualități ecologice.

Un masiv muntos, distinct conturat în totalitatea sa, de la poale și pînă la creste, reprezintă o mare unitate de evoluție biologică, o mare unitate ecologică. În acest ansamblu unitar ecologic, interesează nu numai anumite ecosisteme considerate ca aparte sau excepționale, ci interesează în fond întreaga înlănțuire de ecosisteme, condiționate reciproc în timp și a căror evoluție și succesiune a avut un anumit sens și o anumită rezultantă.

Sub acest aspect deci, al funcționalității științifice, criteriile de constituire ale unui parc național sînt precizate de limitele naturale ale acestor individualități ecologice, deosebite și autentice.

În actualele sale limite, Parcul național Retezat cuprinde mai puțin de jumătate din masivul Retezat, reprezentată prin partea sa vestică și sudică. Este adevărat, că în aceste limite sînt concentrate o mare parte din aspectele interesante și de originalitate ale masivului. Dar nu mai puțin interesantă din punct de vedere științific și turistic este și partea cealaltă a masivului. Este vorba în primul rînd de ecosistemele caracteristice climei nordice, care prin vecinătatea lor directă cu depresiunea Hațegului, prezintă caracteristici bioclimatice deosebite. Ramura estică a masivului, cu lungul culoar intramontan al Riului Bărbat, prezintă de asemenea alte caracteristici aparte. În același timp, Retezatul Mic, calcaros, situat la sud, constituie o rezervă științifică deosebit de interesantă.

În întregime masivul muntos al Retezatului, un masiv greu accesibil, și-a păstrat în mare măsură caracterul său natural și prin aceasta prezintă în totalitatea sa un considerabil interes științific. Structura generală biologică și ecologică a masivului, surprinde anumite legi de distribuție, de evoluție și de succesiune a vegetației, care poate explica geneza unor endemisme și alte fenomene ale procesului natural de evoluție.

Funcțiunea turistică, de mare importanță și cu implicații remarcabile în funcționalitatea unui parc național, este de asemenea în măsură de a impune anumite criterii în constituirea parcului național. În constituirea acestor organisme, în ultimul timp se ține seama de includerea unor zone periferice, zone de reflexie, în general locuite, care au rostul de a absorbi o mare parte din fluxul turistic, în special sub forma sa de sejur. Deci ideea zonelor periferice, cu funcție socială și turistică preponderentă, asociate căilor principale de acces, este în măsură să influențeze constituirea parcurilor naționale.

Funcțiunea economico-productivă este și ea în măsură să determine limitele unui parc național. Existența unor activități umane care au denaturat puternic și brutal mediul înconjurător, ca de exemplu : cariere, modificări de cursuri de ape etc., nu pot forma obiectul unor zone de rezervații. Ele pot fi totuși incluse cu discernămint în zonele tampon, cu măsuri speciale restrictive. De asemenea, necesitatea asigurării unui echilibru ecologic cit mai autentic în cuprinsul unui parc național, impune anumite restricții, care se vor resimți în anumite forme de activitate economică. Ca atare, este necesar ca limitele unui parc să asigure un echilibru între extinderea parcului național și amploarea restricțiilor productive pe care le aduce.

În concluzie, prin interpretarea criteriilor de constituire a parcurilor naționale, analizate anterior, se propune extinderea Parcului național Retezat în următoarele limite :

— Nord : limita naturală a piemontului masivului Retezat spre Țara Hațegului, incluzînd și zona așezărilor umane de la poale, o zonă periferică cu un interesant colorit etnic și folcloric ;

— Est : culoarul principal al Riului Bărbat, continuat spre sud cu culoarul văii Bilugul, legătura între ele făcîndu-se peste culmea Bilugului ;

— Sud : culoarul Jiului de vest pînă la obirșie, la valea Soarbele, apoi culmea principală a munților Godeanu, între virful Paltina și virful Murariu ;

— Vest : culmea Murariu — Gugu — Branu, pînă la importanta confluență de la Gura Apei, apoi culoarul principal al Riului Mare pînă la Rîu de Mori.

În noile limite propuse, suprafața Parcului național Retezat, se va extinde la cca. 52 000 ha, din care cca. 32 000 ha vor fi reprezentate prin păduri (61 la sută), iar restul prin goluri de munte. La rîndul său din această suprafață, cca 12 000ha, ar reprezenta rezervațiile științifice, cu un regim strict de restricții, iar restul zone tampon, cu activități dirijate în cadrul unui program restrictiv bine precizat.

Rezervațiile științifice ar urma să cuprindă în cea mai mare parte subalpinul și alpinul inferior în masivul central al Retezatului și o zonă similară în Retezatul calcaros, incluzînd astfel cele mai interesante zone naturale, cu o importanță științifică deosebită.

Cu toate că Parcul național Retezat este legal constituit deja de 4 decenii, prezentăm în continuare anumite principii de organizare a parcurilor naționale, de o valabilitate generală, acceptate atît în țara noastră cît și în majoritatea țărilor lumii. De aceste principii va trebui să se țină seama la constituirea viitoarelor parcuri naționale, ca și la extinderea perimetrului actual al Parcului național Retezat. Într-o sumară prezentare, aceste principii sînt :

1. Principiul organizării unitare. Organizarea unui parc național trebuie să se facă în concepția unui sistem unitar. Aceasta presupune, mai întii de toate o concepție armonioasă și completă, o structurare corespunzătoare apoi, care să asigure o eficiență cît mai mare tuturor funcțiilor. Unele parcuri naționale au în limitele lor suprafețe sau activități ce aparțin unor sectoare diferite. Principiul organizării unitare obligă la stabilirea unor factori prioritari în organizarea și gospodărirea acestui organism și coordonarea întregii activități de către acești factori.

2. Principiul dublei subordonări. În concepția modernă privind organizarea parcurilor naționale se acceptă ideia de bază că aceste parcuri trebuiesc subordonate celui mai înalt for științific al țării. Aceasta, datorită importanței deosebite, cu caracter național a unor asemenea organisme, adevărate tezaure științifice și peisagistice, necesare a li se asigura un cît mai perfect echilibru ecologic.

În același timp însă, complexa funcționalitate a unui parc național presupune o mulțime de activități, atît cu caracter științific-experimental, cît și economico-lucrative. În mod normal, toate aceste activități nu pot fi girate și coordonate de un înalt for științific, care are cu totul un alt caracter și o altă menire. Din această situație rezultă necesitatea unei duble subordonări a parcurilor naționale. Pe de altă parte ele trebuie să aparțină de sectorul economic preponderent în activitățile complexe ce se desfășoară în parc, care în majoritatea cazurilor în țara noastră este sectorul silvic, pe de altă parte, este necesar ca întreaga activitate să fie urmărită, sub aspectul respectării acelei integrități ecologice, de către un „consiliu științific”, aparținînd de cel mai înalt for științific, respectiv în cazul țării noastre de Academia Republicii Socialiste România, în colaborare cu Consiliul Național pentru Protecția Mediului Înconjurător.

O asemenea formă de organizare și de subordonare a administrației unice a unui parc național poate asigura o eficiență maximă funcționalității sale complexe.

3. Principiul armonizării funcționale. Principalele funcțiuni ale unui parc național sînt :

- funcțiunea turistică
- funcțiunea științifică
- funcțiunea economică de producție (în zone tampon).

Armonizarea acestor funcțiuni, care uneori au un caracter contradictoriu, se realizează printr-o zonare interioară a parcului național. Această zonare are ca efect organizatoric excluderea unor suprafețe și anume a rezervațiilor științifice de la circulația turistică și de la valorificarea economică, concomitent cu dirijarea și dozarea acestor activități

Acest principiu presupune delimitarea clară a rezervațiilor științifice, asigurarea pazei stricte a lor, precizarea restricțiilor în zonele tampon, precum și realizarea unor condiții optime cercetării și experimentării științifice (laboratoare, puncte de observație, adăposturi și poteci speciale pentru cercetare, etc.).

Principiul presupune de asemenea, dezvoltarea rețelei de trasee turistice și a amplasamentelor de cazare, deci a întregii sistematizări turistice, subordonată administrației parcului național. Sistematizarea turistică trebuie bazată pe o amănunțită cartare peisagistică, care să permită o valorificare optimă a peisajelor, precum și asigurarea unui raport optim între zonele circulate și zonele de liniște. Presupune de asemenea, amplasarea bazelor de adăpost și dimensionarea lor în funcție de potențialul recreativ al unor zone și de rețeaua de trasee stabilită, respectînd un anumit grad de încărcare admisibil, în așa fel încît să poată asigura menținerea integrității rezervațiilor științifice și a echilibrului ecologic în general.

Același principiu enunțat presupune și valorificarea integrală a resurselor materiale disponibile ale zonelor tampon, cu condiția de a nu se modifica nefavorabil funcțiunea acestor zone de a proteja într-un mod corespunzător, din punct de vedere ecologic rezervațiile științifice.

4. Principiul educativ. Întreaga activitate depusă în parcurile naționale trebuie să fie orientată pe linia educării vizitatorilor în problemele de ocrotirea mediului înconjurător și a respectului pentru natură și pentru aspectele ei monumentale.

Parcurile naționale trebuie să devină adevărate laboratoare de instruire a tineretului și de educare a maselor, în vederea instaurării unei adevărate strategii ecologice în gospodărirea pămîntului, indispensabilă omeniirii de mîine.

Conform reglementărilor legale, precizate în legea pentru protecția mediului înconjurător, constituirea unui parc național se realizează printr-o succesiune de etape, care rămîn valabile și în cazul extinderii perimetrului unui parc deja constituit :

a) etapa de inițiativă

Această etapă se realizează prin propuneri care se fac atît din partea Academiei cît și a altor foruri interesate care solicită Academiei asemenea propuneri.

b) etapa de proiectare

Constituirea parcurilor naționale se face pe baza unei documentații la nivel de studiu sau proiect de constituire efectuate de Academie sau de alte instituții competente solicitate de aceasta și avizată de organul prevăzut de lege. Un asemenea, studiu trebuie să rezolve cel puțin următoarele aspecte :

— o cartare funcțională a zonei în care se propune constituirea parcului național, cu identificarea tuturor tipurilor funcționale a ecosistemelor naturale, în special a celor declarate ca rezervații sau indicate a fi declarate în viitor, cu precizarea originalității lor și a importanței științifice ;

— o cartare peisagistică a zonei, cu ajutorul căreia să se stabilească capacitatea recreativă și respectiv funcțiunea turistică ;

— propunerea limitelor parcului național ;

— propunerea structurii generale a parcului național, printr-o subzonare, care să asigure armonizarea tuturor funcțiilor parcului național ;
— programul restrictiv al parcului național ;

c) etapa de constituire juridică

Se realizează printr-o Hotărâre a Consiliului de Stat, pe baza studiului de constituire înaintat de Academie.

d) etapa de constituire administrativă

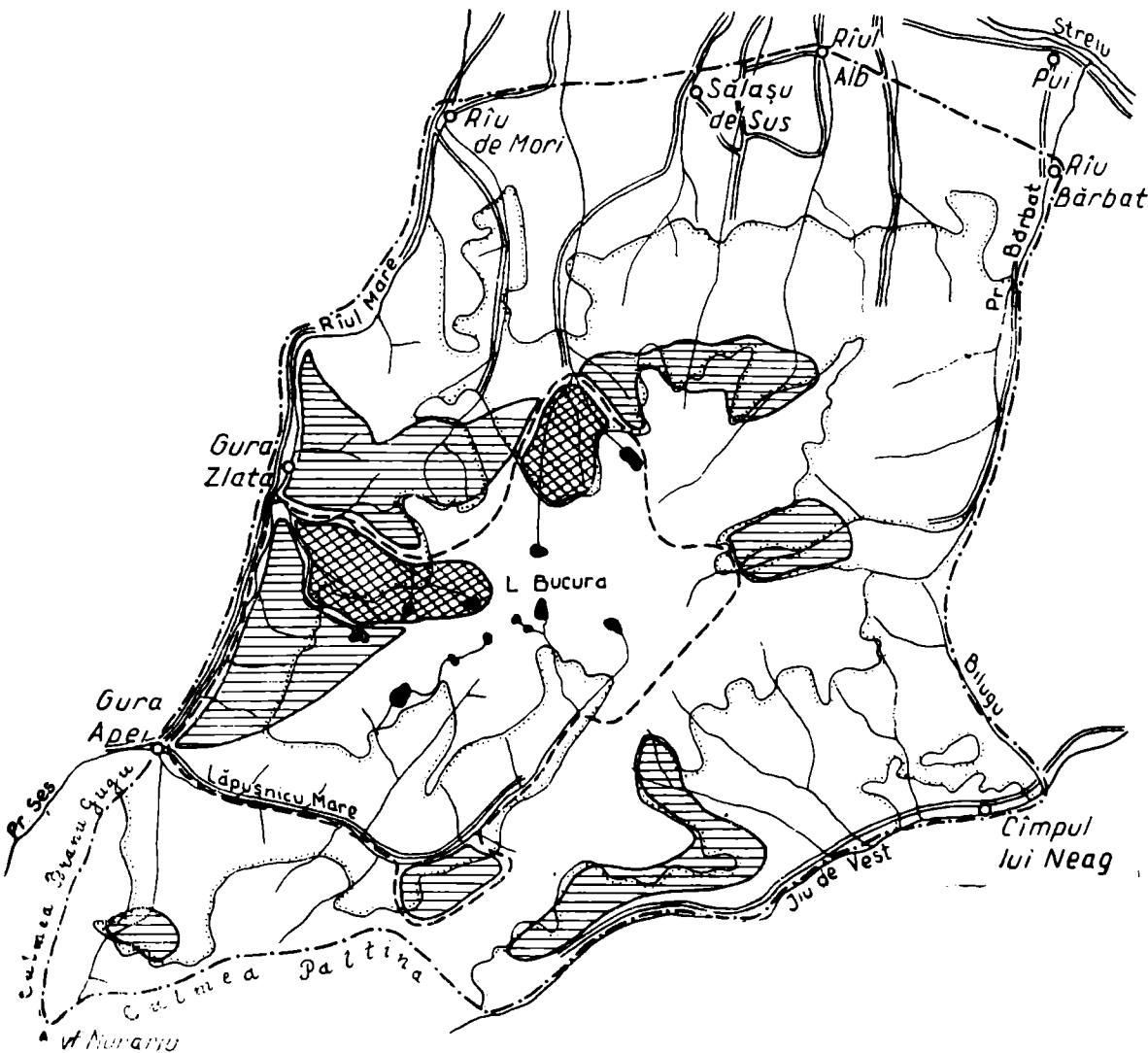
Este ultima etapă care finalizează preocupările de constituire a parcului național.

Constituirea parcurilor naționale, în forme complete și viabile în țara noastră care are încă mari rezerve de peisaje naturale autentice este o datorie a generațiilor contemporane.

QUELQUES PRINCIPES POUR L'EXTENSION ET L'ORGANISATION DU PARC NATIONAL DE RETEZAT

R é s u m é

En s'appuyant sur les aménagements forestiers, l'auteur discute les principes d'organisation et de l'extension de l'étendue du Parc national de Retezat. Dans les nouvelles limites proposées par l'auteur, la prochaine étendue du parc national aura 52 000 hectares, dont 32 000 hectares sera représentée par des bois et le reste par des pâturages alpine et subalpins. Dans la nouvelle étendue l'aire des réserves scientifiques sera de 12 000 hectares.

- Limită parc național existent
- Rezervație științifică existentă
- - - Limită parc național propus
- Rezervație științifică propusă
- Limită pădure

0 10km